

Research Paper

Analysis of the Conformity of Rural Planning Studies with the Challenges of Rural Areas in Iran

Saeid Nasiri Zare¹, *Vahid Riahi²

1. PhD Student, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Geographical Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Geographical Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran.

Citation: Nasiri Zare, S., & Riahi, V. (2022). [Analysis of the Conformity of Rural Planning Studies with the Challenges of Rural Areas in Iran (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 13(2), 246-261, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2022.334728.1700>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2022.334728.1700>

Received: 29 Nov. 2021

Accepted: 08 May 2022

ABSTRACT

Rural areas are important in many respects and rural planning is one of the educational trends in geography that focuses on rural-related studies in particular. In connection with this issue and due to the importance of research, the purposeful choice of the subjects of study in this field can meet part of the needs of our rural community and on the other hand, help with policy-making factors and related decisions in formulating solutions to existing problems and issues. The research applied rural planning studies to the challenges and problems of development in rural areas. The analysis unit consisted of 150 master's theses in the Faculty of Geography of Kharazmi University. Ravar Matrix was used to prepare the self-interaction matrix and lattice density, degree centrality, inter-mediate centrality, eigenvector and clustering coefficient were used for network analysis. Ucinet was used for keyword integration and Gephi was used for graphs and grids. Afrakhteh and Riahi have been key and important professors in the group's scientific network, who also have more scientific connections with the group professors. The topic of sustainable development has been the main topic in the dissertations, which has received more attention, but the topic under discussion has received less attention to some of the main topics in its dimensions. Rural revitalization in the economic dimension; Sustainable conservation of resources, especially water, in the environmental dimension and the issue of rural migration in the social dimension are among the most important issues that rural studies should study more on a case-by-case basis.

Key words:

Geography, Rural Planning, M.Sc. Theses, Content Analysis, Scientometrics

Copyright © 2022, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

Over the past few years in many academic and scientific centers, the capacity of educational and research courses in post-

graduate courses has increased and, of course, due to the large number of graduate students who are great support for scientific and research centers in the country, a significant number of dissertations and other research projects have been done. They also cared about their quality and set up of scientific programs to prepare and compile them.

* Corresponding Author:

Vahid Riahi, PhD

Address: Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Geographical Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran.

Tel: +98 (912) 3002385

E-mail: Riahi@khu.ac.ir

But in the meantime, rural planning is one of the educational trends in geography that is specifically related to studies associated with the village. Purposeful selection of research topics in the dissertations of this trend can, on the one hand, meet some of the needs of rural society and, on the other hand, help policy-makers and related decision-makers in formulating solutions to problems and issues in these areas. The research was a scientometric study on the literature of rural planning studies in the Faculty of Geographical Sciences of Kharazmi University.

2. Methodology

The present research is a quantitative study and applied in terms of purpose that is done by the sci-entometric research method. In the research, library study methods have been used to study the theoretical and bibliometric literature in order to collect research information. In this research, all master's theses in the Department of Geography and Rural Planning of the Kharazmi University of Tehran have been reviewed. Therefore, the analysis unit and the statistical population included all the dissertations that have been compiled and defended by the students of this group in the rural planning group between 1998 and 1999. Ravar Matrix was used to prepare the self-interaction matrix and lattice density, degree centrality, intermediate centrality, eigenvector and clustering coefficient were used for network analysis. Ucinet was used for keyword integration and Gephi was used for graphs and grids.

3. Results

In the Department of Geography and Rural Planning of Kharazmi University, so far 150 dissertations have been done with the cooperation of 36 professors, whose model of cooperation has been mostly as a supervisor and consultant. Most of the dissertations were written between 2011 and 2016 by male students, whose quality was evaluated to be high. Rural areas in the north and north-west of the country were the most case studies in these theses, while the eastern and southeastern regions of the country were less selected as case studies. Next, the research analyzed the scientific cooperation network of the most important professors who collaborated in the dissertations. Also, based on the study of dissertations, sustainable development was the most important issue, which was compared to the central topics of dissertations based on the development challenges in rural areas.

4. Discussion

Scientometric analyses are increasingly used to evaluate and compare the performance of research in geographical areas and are of interest to many researchers in various scientific fields today. These methods are now fully established as a scientific specialty and are an integral part of research evaluation methods, especially in scientific and applied fields. The study examined the dissertation of the Rural Planning Group as necessary and its compliance with the challenges of rural areas. Therefore, considering the issue of sustainable development in rural studies, the research results identified three central issues that have been less addressed.

5. Conclusion

The main subject of the research was the analysis of the adaptation of studies of rural planning dissertations to the challenges of rural areas in Iran. The topic of sustainable development has been the main topic in the dissertations, which has received more attention, but the topic under discussion has received less attention to some of the main topics in its dimensions. Rural revitalization in the economic dimension; Sustainable conservation of resources, especially water, in the environmental dimension and the issue of rural migration in the social dimension are among the most important issues that rural studies should study more on a case-by-case basis.

Acknowledgments

The authors express their gratitude to the esteemed staff of the Central Library of Kharazmi University (Karaj) for preparing and providing research information.

According to the author, the article was not sponsored.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

تحلیل انطباق مطالعات برنامه‌ریزی روستایی با چالش‌های مناطق روستایی در ایران

سعید نصیری زارع^۱، وحید ریاحی^۲

۱- دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۲- دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

حکمه

تاریخ دریافت: ۸ آذر ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۱۸ اردیبهشت ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

جغرافیا، برنامه‌ریزی
روستایی، پایان‌نامه‌های
کارشناسی ارشد، تحلیل
محتوا، علم‌سنجی

مناطق روستایی از جنبه‌های بسیاری مهم بوده و برنامه‌ریزی روستایی از گرایش‌های تحصیلی در جغرافیا بوده که به‌طور خاص مطالعات مرتبط با روستا را مطالعه می‌کند. در ارتباط با این موضوع و به دلیل اهمیت پژوهش و تحقیق، انتخاب هدفمند موضوع مطالعات در این رشته تحصیلی می‌تواند از یک سو بخشی از نیازهای جامعه روستایی کشورمان را رفع و از سوی دیگر به عوامل سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری‌های مرتبط در تدوین راه‌حل‌های مشکلات و مسائل موجود در این مناطق کمک کند. تحقیق به تطبیق مطالعات برنامه‌ریزی روستایی با چالش‌ها و مشکلات توسعه در مناطق روستایی پرداخت. واحد تحلیل شامل ۱۵۰ پایان‌نامه کارشناسی ارشد در دانشکده جغرافیا دانشگاه خوارزمی بود. برای تهیه ماتریس خودتعاملی از Ravar Matrix و برای تحلیل شبکه نیز از شاخص‌های تراکم شبکه، مرکزیت درجه، مرکزیت بینابینی، بردار ویژه و ضریب خوشه‌بندی استفاده شد. برای هم‌رخدادی واژگان کلیدی نیز از Ucinet و برای ترسیم مناسب گراف‌ها و شبکه‌ها، از Gephi استفاده شد. افراخته و ریاحی به‌عنوان اساتید کلیدی و مهم در شبکه علمی گروه بودند که ارتباطات علمی بیشتری نیز با اساتید گروه دارند. موضوع توسعه پایدار به‌عنوان موضوع اصلی در پایان‌نامه‌ها بوده که بیشتر موردتوجه قرار گرفته ولی موضوع موردبحث کمتر توجه شدن به بخشی از موضوعات اصلی در ابعاد آن است. تجدید حیات روستایی در بعد اقتصادی، حفظ پایدار منابع و به‌خصوص آب در بعد زیست‌محیطی و موضوع مهاجرت‌های روستایی در بعد اجتماعی از مهم‌ترین موضوعات هستند که باید مطالعات روستایی بیشتر به‌صورت موردی این موضوعات را موردبررسی قرار دهند.

مقدمه

به‌عنوان سطحی از پژوهش‌های دانشگاهی نقش مهمی در تولید دانش و یا بسترسازی برای تولید دانش، کشف افق‌ها و عرصه‌های جدید در دانش بشری دارند. ضمن اینکه این پایان‌نامه‌ها می‌توانند در جهت رفع نیازهای پژوهشی جامعه ایزاری ارزشمند باشند. به همین دلیل پایان‌نامه‌های دانشجویی از اهمیت خاصی برخوردار هستند و هرگونه توجه و دقت در امر پایان‌نامه نویسی و ارتقای کیفیت آن در آینده تحقیقاتی کشور، بسیار مفید خواهد بود (Zolghadri, 2019).

در طی چند سال گذشته در کشورمان در بسیاری از مراکز دانشگاهی و علمی، ظرفیت دوره‌های آموزشی و پژوهشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی افزایش پیدا کرده و بالطبع باتوجه به خیل عظیم دانشجویان تحصیلات تکمیلی که پشتوانه عظیمی برای مراکز علمی و تحقیقاتی کشور محسوب می‌شوند، تعداد قابل توجهی نیز پایان‌نامه، رساله و سایر طرح‌های تحقیقاتی انجام

باینکه در سال‌های اخیر، علم و تحقیقات علمی با سرعت بیشتری در حال رشد بوده (Sudhier & Kumar, 2010) و سیستم آموزش تحصیلات تکمیلی، نقش اساسی را در این زمینه ایفا می‌کند، ولی باین حال این بخش آموزشی به دلیل برآورده نکردن نیازهای اجتماعی همواره موردانتقاد قرار می‌گیرد (Gould, 2015; Cyranoski et al., 2011). تحصیلات تکمیلی که بخش بیشتری از آن برای آموزش تحقیق است، هزینه‌های بسیاری را برای دانشجویان از نظر زمان و تلاش به همراه دارد (Stephan, 2012) و موضوع پایان‌نامه‌هایی که توسط آنان انجام می‌شود، می‌تواند انعکاسی از خطر سیر پژوهش دانشگاهی باشد که به‌صورت تدریجی در جهت دادن به فعالیت‌های علمی دانشگاه و کسب اعتبار علمی آن دخیل باشد (Mauch & Park, 2003). پایان‌نامه‌ها

* نویسنده مسئول:

دکتر وحید ریاحی

نشانی: تهران، دانشگاه خوارزمی، دانشکده علوم جغرافیایی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی.

تلفن: ۳۰۰۲۳۸۵ (۹۱۲) ۹۸+

پست الکترونیکی: Riahi@khu.ac.ir

مرکزیت درجه^۱، مرکزی بینابینی^۲، بردار ویژه^۳ و تراکم شبکه^۴ مورد توجه قرار گرفت.

مرکزیت درجه: مرکزیت یک فرد به معنای اعتبار و جایگاه او در حوزه فعالیتش است. بنابراین افرادی که در یک شبکه علمی یا اجتماعی تأثیرگذارتر هستند و بیشتر دیده می‌شوند، ارزش مرکزیت بیشتری نیز به دست می‌آورند (Salmi et al., 2014). شاخص مرکزیت درجه، ساده‌ترین نوع مرکزیت است که در آن ارزش هر گره با شمارش تعداد همسایگانش به دست می‌آید. بر اساس این شاخص هر چه مرکزیت درجه یک فرد بیشتر باشد، ارتباطات و شبکه بیشتری را در اختیار داشته و تأثیرگذارتر است (Nikzad et al., 2011).

$$DS = \sum_{i=1}^n a(P_i P_k) C_d \quad \text{رابطه ۱}$$

مرکزیت بینابینی: گره‌های دارای بینابینی بالا نقش مهمی در اتصال شبکه ایفا می‌کنند و از جایگاه مرکزی در شبکه برخوردار هستند. این گره‌ها، در گردش اطلاعات در شبکه نقش مهمی ایفا می‌کنند (Abbasi et al., 2012). به‌طور کلی مرکزیت بینابینی، نقطه‌ای است که بینابین بسیاری از جفت نقاط دیگر باشد؛ به عبارت دیگر نقطه میانی است که راه‌های ارتباطی نقاط دیگر از آن‌ها می‌گذرد. این نقطه قدرتمند، توانایی افزایش ارتباطات و یا ایزوله کردن را دارد (Soheili & Asareh, 2014).

$$BC = \sum_{i=1}^n \frac{g_{ij}(p_k)}{p_k} \quad \text{رابطه ۲}$$

بردار ویژه: مرکزیت بردار ویژه نشان‌دهنده میزان ارتباطات یک فرد با سایر افراد قدرتمند و مرکزی در یک شبکه اجتماعی است. این شاخص، نقطه‌ای است که دارای بیشترین مرکزیت بردار ویژه است و دارای همسایگان مرکزی بسیاری باشد، درواقع این شاخص باعث قدرت بیشتر می‌شود (تصویر شماره ۱).

تراکم شبکه: این شاخص به نسبت تعداد همه پیوندهای موجود به همه پیوندهای ممکن تعریف می‌شود. مقدار این شاخص عددی بین صفر و ۱ است. هر چه نمره تراکم یک شبکه به سمت ۱ نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده این است که شبکه تراکم بیشتر و هر چه به سمت صفر نزدیک باشد نشان‌دهنده این است که شبکه سست و گسسته است (Soheili & Asareh, 2012). با استفاده از سنجه تراکم، چگونگی و همچنین انسجام روابط کلی میان گره‌های شبکه بررسی می‌شود (Han & Park, 2006).

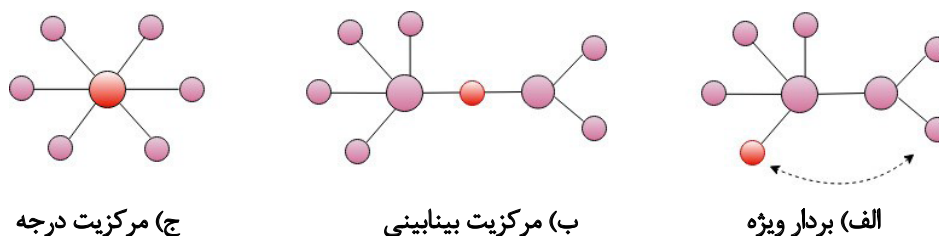
شده که باید به کیفیت آن‌ها نیز اهمیت داد و برای تهیه و تدوین آن برنامه‌های علمی تنظیم کرد. به همین ترتیب برنامه‌ریزی روستایی نیز یکی از گرایش‌های تحصیلی در جغرافیا بوده که به‌طور خاص با مطالعات مرتبط با روستا در ارتباط است. انتخاب هدفمند موضوع‌های پژوهشی و تحقیقی در پایان‌نامه‌های این گرایش می‌تواند از یک سو بخشی از نیازهای جامعه روستایی را رفع کند و از سوی دیگر به عوامل سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری‌های مرتبط در تدوین راه‌حل‌های مشکلات و مسائل موجود در این مناطق کمک کند. این در حالی است که پرداختن به موضوع‌های تکرار شده، غیرمرتبط با نیازهای جامعه روستایی، موجب از بین رفتن ظرفیت‌های دانشگاهی در بهبود وضعیت مناطق روستایی در کشورمان می‌گردد. بنابراین باتوجه به این ضرورت، پژوهش به یک مطالعه علم‌سنجی از پایان‌نامه‌های رشته برنامه‌ریزی روستایی و مقایسه آن با مسائل و مشکلات مناطق روستایی در کشورمان می‌پردازد.

مروری بر ادبیات موضوع

تجزیه و تحلیل‌های علم‌سنجی به‌طور فزاینده‌ای برای ارزیابی و مقایسه عملکرد تحقیقات در مناطق جغرافیایی استفاده (Liu et al., 2018) و امروزه مورد علاقه بسیاری از محققین در زمینه‌های مختلف علمی بوده است (Merigó & Yang, 2017). این روش‌ها اکنون به‌عنوان یک تخصص علمی، کاملاً تثبیت شده و بخشی جدایی‌ناپذیر از روش ارزیابی تحقیقات به‌خصوص در زمینه‌های علمی و کاربردی هستند. این روش‌ها هنگام مطالعه جنبه‌های مختلف علمی و همچنین در رتبه‌بندی مؤسسات و دانشگاه‌ها در سراسر جهان مورد استفاده قرار می‌گیرند (Ellegaard & Wallin, 2015) و می‌توانند پویایی نتایج علمی، توزیع فضایی و نهادی، همکاری‌های علمی و جهت‌گیری‌های اصلی را نشان دهند (Zhang et al., 2009; Wang et al., 2019). استفاده از این روش‌ها می‌تواند به درک وضعیت علمی و مسیرهای تحقیقاتی، کمک کند (Wang et al., 2014; Mao et al., 2018) و از همه مهم‌تر، این روش به شناسایی شکاف‌های تحقیقاتی کمک خواهد کرد (Gall et al., 2015)، که برای هدایت مطالعات آینده نیز ضروری خواهد بود (Baffoe, 2020).

برخی از مضامین اصلی علم‌سنجی شامل روش‌های سنجش کیفیت و تأثیر تحقیق، درک فرایندهای نقل قول، نقشه‌برداری از زمینه‌های علمی و استفاده از شاخص‌ها در سیاست تحقیق و مدیریت است (Yang et al., 2020; Mingers & Leydesdorff, 2015). در علم‌سنجی روش‌ها و تکنیک‌های بسیاری برای بررسی موضوع مورد نظر وجود دارد. تجزیه و تحلیل هم‌واژگانی و تحلیل شبکه از جمله مهم‌ترین روش‌ها هستند که در تحقیق بنا بر تحقیقات رایج در موضوع علم‌سنجی؛ کلمات کلیدی مشخص‌شده توسط نویسندگان مبنای تحلیل و در بررسی تحلیل شبکه: شاخص‌های

1. Degree Centrality
2. Betweenness Centrality
3. Eigenvector Centrality
4. Density

تصویر ۱. مرکزیت شبکه. منبع: محققان، ۱۴۰۰

پیشینه پژوهش

سهم ادبیات علم‌سنجی در سیاست‌گذاری علمی قابل ملاحظه بوده است (Morichika & Shibayama, 2016). این ادبیات اکنون حوزه‌ای پویا و به سرعت در حال رشد است که در موضوعات متفاوتی بررسی می‌شود. در ارتباط با کاربرد این دانش در مطالعات جغرافیایی این دانش در مطالعات اندکی مورد توجه قرار گرفته است. با این حال بررسی پیشینه پژوهش را در سه موضوع کلی می‌توان دسته‌بندی کرد. در گروه اول پژوهش‌هایی هستند که ارتباط نزدیکی به موضوع مورد مطالعه داشته و این پژوهش‌ها بیشتر به بررسی موضوع مورد مطالعه در پایان‌نامه/رساله در جغرافیا پرداخته‌اند. نیک‌سیریت و بدری (۲۰۱۴)، روند موضوعی پایان‌نامه و رساله‌های رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی را در سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۰۱ در دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی و تربیت مدرس بررسی می‌کنند. آنان در موضوع مورد مطالعه خود به صورت کدگذاری از موضوعات انجام‌شده بیان می‌کنند که موضوعات مورد مطالعه بیشتر به صورت موضوعات اقتصادی و کمتر به موضوعات زیست‌محیطی گرایش داشته است. همچنین علوم کشاورزی و منابع طبیعی، علوم اجتماعی و علوم اقتصادی، به ترتیب بیشترین تأثیر را بر موضوعات مورد مطالعه در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی داشته است. در مطالعه‌ای دیگر فیروزآبادی و همکاران (۲۰۱۴)، پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری رشته‌های مرتبط با موضوعات روستایی را در دانشگاه تهران در میان سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۰۱ مورد توجه قرار می‌دهند. آنان نیز در تحقیق خود از روش تحلیل کدگذاری استفاده می‌کنند. بیشترین تنوع موضوعی در گروه برنامه‌ریزی روستایی و کمترین آن در گروه توسعه روستایی است. همچنین بر اساس یافته‌های آنان بیشترین بررسی در روستاهای استان تهران و کمترین آن در روستاهای سیستان و بلوچستان و هرمزگان انجام شده است. در پایان آنان، موضوعات: مطالعات موردی در روستاهای محروم، جوانان روستایی، جوامع عشایری، مطالعات تاریخی، مطالعات سیاسی، تغییر و تحولات خانواده، تعاونی‌های روستایی و برنامه‌ریزی روستایی را مشخص می‌کنند که کمتر مورد توجه قرار گرفته است. اما در این میان تنها مطالعه‌ای که ارتباط نزدیکی با مطالعه حاضر دارد و در روش از علم‌سنجی

استفاده نموده تحقیق ابراهیم‌نیا و همکاران (۲۰۲۱) است. آنان در این مطالعه به بررسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای در دانشگاه شهید بهشتی (۲۰۱۷-۲۰۰۷)، می‌پردازند. برحسب نتایجی که آنان به دست می‌آورند، به ترتیب موضوع توسعه پایدار، تجدید حیات شهری، بافت فرسوده و گردشگری مهم‌ترین موضوع در میان پایان‌نامه‌ها بوده و در مقابل موضوعاتی مانند بحران آب و آلودگی هوا؛ ضعف نظام حقوق ترمیمی؛ کاستی‌های سیستم‌های حمل‌ونقل شهری و مسکن شهری از موضوع‌هایی هستند که در پایان‌نامه‌ها کمتر به آن پرداخته شده است. تحقیق مزبور در میان تحقیقات مورد بررسی تنها مطالعه‌ای است که به انطباق مطالعات با چالش‌های مناطق پرداخته است. اما در این گروه مطالعاتی نیز در رشته‌های تحصیلی متفاوت انجام شده‌اند: سالگادو^۵ و همکاران (۲۰۲۱) که به روش علم‌سنجی پایان‌نامه‌های دکتری را در اسپانیا و پرتغال که در ارتباط با رومی‌ها را در میان سال‌های ۲۰۱۸-۱۹۷۷ انجام شده را بررسی می‌کنند. یا سادھیر و کامر^۶ (۲۰۱۰) که پایان‌نامه‌های دکترای بیوشیمی در دانشگاه کرا لا هند و آلیو و آبا^۷ (۲۰۰۹) که پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علوم در دانشگاه میادوگوری نیجریه را بررسی می‌کنند.

در دسته دوم، پژوهش‌هایی وجود دارند که موضوع اصلی آنان در ارتباط با پایان‌نامه و چالش‌ها و مسائل محوری دانشجویان در این ارتباط بوده است. ذوالقدری (۲۰۱۹)، موانع و مشکلات پایان‌نامه‌نویسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی را در دانشگاه زنجان بررسی می‌کند. او پس از بررسی و تحلیل، نتایج تحقیق خود را بدین ترتیب بیان می‌کند که موانع و مشکلات پایان‌نامه نویسی می‌تواند از ضعف‌های فردی و فرهنگی - اجتماعی دانشجویان، محدودیت‌ها و نبود امکانات ناشی شود. در مطالعه دیگری نیز کلودیوس^۸ (۲۰۱۶)، به بررسی چالش‌های پایان‌نامه و رساله در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دانشگاه تانزانیا می‌پردازد. بر اساس یافته‌های تحقیق او، دانشجویان در بخش‌های پایان‌نامه و رساله چالش‌های بسیاری دارند که باید در

5. Salgado
6. Sudhier & Kumar
7. Aliyu & Abba
8. Claudius

دوره‌های آموزشی روش‌های پژوهشی دانشگاه‌ها تجدیدنظر شده و روش‌های مناسبی برای غلبه بر این چالش‌ها آموزش داده شود. یا در مطالعه‌ای دیگر آسوغوا^۹ و همکاران (۲۰۱۴)، چالش‌ها و راهبردهای دانشجویان رشته کشاورزی را در نوشتن پایان‌نامه در دانشگاه‌های نیجریه بررسی می‌کنند. آنان پس از بررسی ۲۸ چالش محوری: انتخاب موضوع پژوهش مناسب؛ فهم و توانایی ارتباط با مفاهیم موضوع؛ دسترسی به منابع مرتبط موضوعی در کتابخانه‌ها و ... را بیان می‌کنند.

اما در دسته سوم، پژوهش‌هایی هستند که یک موضوع مورد مطالعه را به روش‌های علم‌سنجی بررسی می‌کنند، این موضوعات در بخش‌های متفاوتی بوده که در مطالعات جغرافیایی: شهر هوشمند (Zhao et al., 2019)؛ کشاورزی (Huang et al., 2020)؛ مخاطرات طبیعی (Sweileh et al., 2019; Bae et al., 2021)؛ طغیان دریاچه (Emmer, 2018)؛ زلزله (Liu et al., 2012)؛ سونامی (Chiu & Ho, 2007) و یا فن‌سنجش‌آزدر (Zhang et al., 2017) و ... از جمله این مطالعات است. البته در این بخش پژوهش‌هایی نیز هستند که موضوع مورد مطالعه بررسی یک مجله علمی بوده که بیشتر این بررسی، انجام سیر و تحول موضوعی و همکاری‌های استنادی و علمی بوده است. در مجلات جغرافیایی می‌توان تنها به پژوهش لیو^{۱۰} (۲۰۰۵) برای مجلات مطالعات شهری و بوم‌شناسی نیز به تحقیق کراس^{۱۱} (۲۰۰۷)، اشاره کرد.

به‌طور کلی مرور پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد، موضوع علم‌سنجی، از زمان شروع این علم مورد توجه تمام علوم در زمینه‌های مختلف بوده و اخیراً استفاده از این علم در موضوعات خاص جغرافیایی نیز مورد توجه قرار گرفته که این مشخص می‌کند این بخش از تحقیقات به‌عنوان بخشی از تولید دانش استفاده می‌شود. باین‌حال علم‌سنجی و روش‌های آن بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش‌ها، دلالت بر اهمیت و ضرورت کاربردی این روش برای هدایت و برنامه‌ریزی در انتخاب موضوع پایان‌نامه‌ها را نیز ایجاب می‌کند. بدین ترتیب پژوهش سعی می‌کند ضمن به کار بردن این روش در بررسی موضوعات پایان‌نامه‌های گروه برنامه‌ریزی روستایی (در دانشکده علوم جغرافیایی دانشگاه خوارزمی)، کاربرد این روش را نیز در مطالعات جغرافیایی روشن نماید.

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از لحاظ رویکرد، نوعی مطالعه کمی و از نظر هدف کاربردی که به روش تحقیقات علم‌سنجی انجام می‌گیرد. در تحقیق از روش‌های مطالعات کتابخانه‌ای به‌منظور مطالعه ادبیات

نظری و کتاب‌سنجی برای جمع‌آوری اطلاعات تحقیق استفاده شده است. در این تحقیق تمام پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد در گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه خوارزمی تهران مورد بررسی قرار می‌گیرد. واحد تحلیل و جامعه آماری، شامل تمام پایان‌نامه‌های موردنظر بوده که در گروه برنامه‌ریزی روستایی میان سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۷۷ توسط دانشجویان این گروه تدوین و دفاع شده است. روش جمع‌آوری اطلاعات از طریق مراجعه به متن پایان‌نامه‌ها بوده که ابزار گردآوری اطلاعات نیز به‌صورت تهیه چک‌لیست است. برای شمارش تعداد پایان‌نامه‌ها و کلیدواژگان از روش شمارش نرمال استفاده شده است. بدین ترتیب که در اسنادی که با همکاری چند استاد به‌عنوان راهنما و مشاور انجام شده بود، امتیاز یکسانی به تمام افراد داده شد و ترتیب قرار گرفتن اسامی اساتید مورد توجه قرار نگرفت. برای تحلیل همکاری علمی اساتید نیز از شاخص تراکم شبکه، مرکزیت درجه، مرکزیت بینابینی بردار ویژه و ضریب خوشه‌بندی استفاده شده است. اما برای تشخیص موضوع پایان‌نامه‌های مورد توجه دانشکده و ردیابی روابط میان آن‌ها، از کلیدواژه‌های پایان‌نامه‌های موردنظر استفاده شد. در مرحله نخست فهرست کامل کلیدواژه‌های پایان‌نامه‌ها که توسط نویسندگان (دانشجویان کارشناسی ارشد) تعیین شده بود، تهیه شد (در بسیاری از پایان‌نامه‌ها که واژگان کلیدی برای آن مشخص نشده بود، که در این شرایط از طریق مراجعه به متن، اهداف و سؤالات تحقیق، کلیدواژگان موردنظر برای آن‌ها مشخص شد). در مرحله دوم، کلیدواژه‌های استخراج‌شده مورد بررسی و ویرایش قرار گرفت و برخی از آن‌ها که معادل یکدیگر بودند، حذف شدند تا در نهایت تعدادی کلیدواژه برای تحلیل واژگانی به دست آید. قابل ذکر است که در این مرحله کلیدواژه‌های مانند اسامی استان‌ها- شهرستان‌ها؛ نظریه‌ها- مدل‌ها و عبارت‌های کلی که بیانگر موضوعی خاص نبودند، حذف شدند. در پایان تعداد کلیدواژه باقی ماند که برای تحلیل‌های نهایی از این عبارت‌ها استفاده شد. در بخش پایانی نیز برای تحلیل و تفسیر مناسب نتایج نیز از Ravar Matrix برای تهیه ماتریس خودتعاملی و هم‌رخدادی واژگان کلیدی، از Ucinet برای تحلیل شاخص‌های مورد بررسی و با توجه به محدودیت‌های این برنامه برای ترسیم مناسب گراف‌ها و شبکه‌ها، از Gephi استفاده شد. برای تحلیل تبیین موضوع پایان‌نامه‌ها نیز به بررسی آن با چالش‌ها و مشکلات توسعه روستایی پرداخته شد. برای انتخاب چالش‌های توسعه از بررسی محتوای مقالات و گزارش‌های علمی استفاده گردید (جدول شماره ۱).

در این منابع علمی نخست چک‌لیستی از مشکلات و موانع توسعه در مناطق روستایی تهیه و پس از ترکیب و حذف؛ چالش‌هایی که بیشترین تکرار و تأکید را داشتند، مورد توجه قرار گرفتند (تصویر شماره ۲).

9. Asogwa
10. Liu
11. Krauss

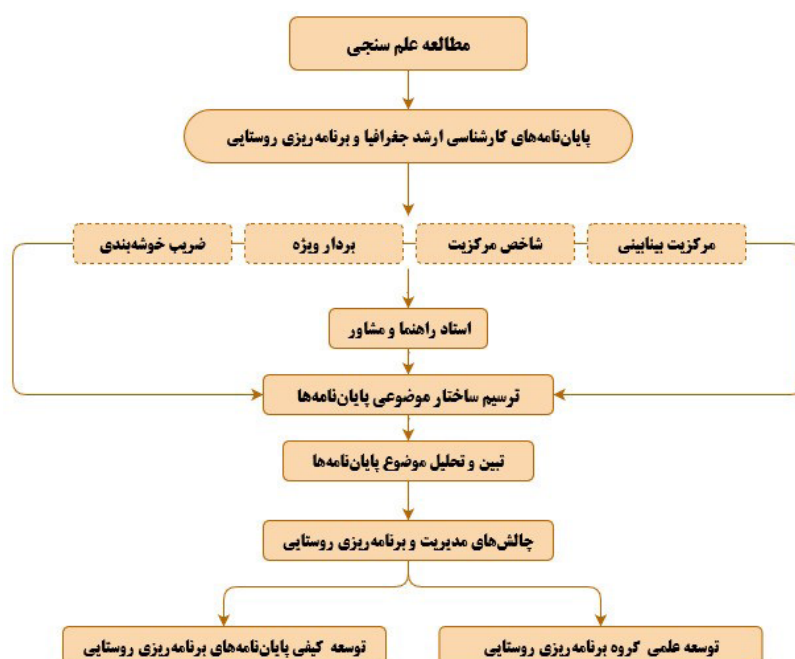
جدول ۱. منابع علمی مورد استفاده در تحقیق

منبع علمی	فراوانی	درصد
مقالات علمی ^۱	۱۷	٪ ۶۲/۹
گزارش‌های علمی	۴	٪ ۱۴/۸
برنامه‌ها و اسناد توسعه	۶	٪ ۲۲/۲
مجموع	۲۷	٪ ۱۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: محققان، ۱۴۰۰

۱. در مقالات علمی بیشتر سعی گردید تا مقالاتی مورد توجه قرار بگیرند که بیشترین استاندارد را داشته‌اند و در مجلات علمی بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند.

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. چهارچوب روش تحقیق. منبع: محققان، ۱۴۰۰

یافته‌ها

موردی پایان‌نامه‌ها برحسب مناطق جغرافیایی در استان‌های کشور مشخص شده است (جدول شماره ۳).

مناطق روستایی شمال و شمال غرب کشور بیشترین مطالعه موردی در پایان‌نامه‌ها بودند که بیشتر توسط دانشجویان انتخاب شده‌اند و در مقابل مناطق شرقی و جنوب شرقی کشور، کمتر به‌عنوان مطالعه موردی انتخاب شده‌اند. این در حالی است که برحسب توزیع جغرافیایی جمعیت روستایی، بیشترین تمرکز و تعداد جمعیت روستایی در نواحی شرقی و جنوب کشور قرار دارند (تصویر شماره ۳).

تحلیل همکاری علمی اساتید گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

شبکه هم‌تألفی بیانگر مجموعه‌ای از گر‌ها و همکاری میان

پایان‌نامه بخشی از تلاش علمی دانشجویان و بخشی از کوشش علمی هر گروه آموزشی در یک دانشگاه است. در گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه خوارزمی، تاکنون ۱۵۰ پایان‌نامه با همکاری ۳۶ استاد انجام شده که الگوی همکاری آنان بیشتر به‌صورت یک استاد راهنما و مشاور بوده است. بیشتر پایان‌نامه‌ها در میان سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۰ و توسط دانشجویان پسر نوشته شده که کیفیت آنان نیز در سطح عالی ارزیابی شده است (جدول شماره ۲).

تحلیل مطالعه موردی پایان‌نامه‌ها

تحقیقات مرتبط با جغرافیا به مانند سایر مطالعات بر روی یک مکان جغرافیایی مطالعه می‌کنند. برای این بررسی مطالعه

ضیائیان فیروزآبادی، دارای مرکزیت بینابینی بالایی هستند که قدرت بیشتری برای همکاری با اساتید دیگر دارند. در سوی دیگر افراخته، ریاحی و کریمی‌پور مقدار بردار ویژه بالایی دارند. این بیانگر این است که این اساتید، همکاری بیشتری با اساتیدی دارند که در شبکه مرکزیت بیشتری دارند (جدول شماره ۴).

نویسندگان در یک شبکه بوده که هدف مطالعه علم‌سنجی نیز در این بررسی، شناسایی و کشف افراد مهم و تأثیرگذار است. در گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه خوارزمی ۳۶ استاد برای انجام پایان‌نامه همکاری داشته‌اند. افراخته، ریاحی و عزیزپور به‌عنوان اساتید کلیدی و مهم در شبکه علمی گروه بوده‌اند. بر اساس شاخص مرکزیت بینابینی نیز افراخته، کریمی‌پور و

جدول ۲. یافته‌های توصیفی پایان‌نامه‌های گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی.

تعداد پایان‌نامه‌های گروه	۱۵۰	دانشجو	تعداد	فراوانی (%)
تعداد اساتید راهنما و مشاور	۳۶	پسر	۸۰	۵۳/۳ %
سال دفاع پایان‌نامه	تعداد	دختر	۷۰	۴۶/۷ %
۱۳۷۷-۱۳۸۰	۳	مجموع	۱۵۰	۱۰۰ %
۱۳۸۰-۱۳۸۵	۱۶	الگوی همکاری اساتید راهنما	تعداد	فراوانی (%)
۱۳۸۵-۱۳۹۰	۲۵	یک استاد راهنما	۱۰۵	۷۰ %
۱۳۹۰-۱۳۹۵	۸۲	دو استاد راهنما	۴۵	۳۰ %
۱۳۹۵-۱۴۰۰	۲۴	سه استاد راهنما و بیشتر	۰	۰ %
مجموع	۱۵۰	مجموع	۱۵۰	۱۰۰ %
نمره پایان‌نامه	تعداد	الگوی همکاری اساتید مشاور	تعداد	فراوانی (%)
عالی (۲۰-۱۸)	۱۲۰	یک استاد مشاور	۱۴۱	۹۴ %
خوب (۱۸-۱۶)	۱۶	دو استاد مشاور	۹	۶ %
ضعیف (کمتر از ۱۶)	۱	سه استاد مشاور و بیشتر	۰	۰ %
نامشخص	۱۳	مجموع	۱۵۰	۱۰۰ %
مجموع	۱۵۰	-	-	-

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

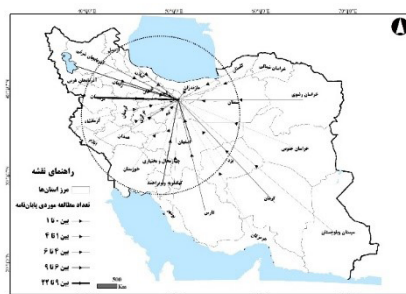
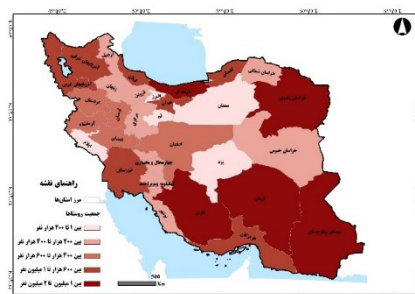
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۳. مطالعه موردی در پایان‌نامه‌های گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی.

رتبه	استان مورد مطالعه	تعداد	رتبه	استان مورد مطالعه	تعداد	رتبه	استان مورد مطالعه	تعداد
۱	تهران	۲۲	۱۲	کرمان	۵	۲۳	قم	۲
۲	کردستان	۱۷	۱۳	گیلان	۵	۲۴	بوشهر	۲
۳	آذربایجان غربی	۹	۱۴	آذربایجان شرقی	۵	۲۵	اردبیل	۲
۴	زنجان	۷	۱۵	سیستان و بلوچستان	۴	۲۶	قزوین	۲
۵	کهگیلویه و بویراحمد	۷	۱۶	کرمانشاه	۴	۲۷	چهارمحال و بختیاری	۲
۶	اصفهان	۷	۱۷	همدان	۳	۲۸	سمنان	۰
۷	البرز	۷	۱۸	خوزستان	۳	۲۹	هرمزگان	۰
۸	مازندران	۶	۱۹	خراسان شمالی	۳	۳۰	خراسان جنوبی	۰
۹	مرکزی	۶	۲۰	ایلام	۳	۳۱	یزد	۰
۱۰	فارس	۶	۲۱	لرستان	۳	نامشخص = ۲		
۱۱	خراسان رضوی	۵	۲۲	گلستان	۳	تعداد کل = ۱۵۰		

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

تصویر ۳. توزیع جغرافیایی مناطق مورد مطالعه در پایان‌نامه‌ها و توزیع جمعیت در نواحی روستایی.
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۴. شبکه هم‌تألفی اساتید گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بر اساس شاخص‌های مرکزیت.

رتبه	مرکزیت درجه	مرکزیت بینابینی	بردار ویژه	
۱	حسن افراخته	حسن افراخته	۰/۳۸۰	۰/۶۹۴
۲	وحید ریاحی	یدالله کریمی پور	۰/۱۹۹	۰/۶۱۸
۳	فرهاد عزیزپور	پرویز ضیائیان فیروزآبادی	۰/۱۸۲	۰/۵۹۶
۴	حمید جلالیان	وحید ریاحی	۰/۱۳۳	۰/۵۹۶
۵	یدالله کریمی پور	اسماعی چاوشی	۰/۱۱۸	۰/۵۷۶
۶	پرویز ضیائیان فیروزآبادی	عباس بخشنده نصرت	۰/۱۱۶	۰/۵۷۶
۷	سیمین تولایی	فرهاد عزیزپور	۰/۰۸۷	۰/۵۴۰
۸	مراد کاویانی‌راد	حمید جلالیان	۰/۰۸۱	۰/۵۱۵
۹	حامد قادرمرزی	جعفر جوان	۰/۰۶۰	۰/۵۰۰
۱۰	عطاالله عبدی	محمد سلیمانی	۰/۰۲۵	۰/۴۸۶
	چگالی شبکه: ۰/۱۵۸	تعداد گره: ۳۶	تعداد پیوند: ۱۸۸	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

(جدول شماره ۵).

بر اساس شبکه و گراف هم‌رخدادی واژگان کلیدی نیز، توسعه پایدار، آثار و تحولات روستایی مهم‌ترین کلیدواژه‌ها هستند. تراکم و چگالی شبکه نیز برای این بررسی، ۰/۱۷۶ به دست آمد. این امر نشان‌دهنده انجام موضوع متفاوت در پایان‌نامه‌ها بوده است. تصویر شماره ۵ نیز شبکه هم‌پیوندی کلمات کلیدی را نشان می‌دهد.

برای تحلیل مناسب به تحلیل خوشه‌ای کلیدواژه‌های موردنظر پرداخته شد. در این تحلیل از روش میانگین برای تحلیل استفاده شد (تصویر شماره ۶).

برای مشخص کردن موضوع محوری خوشه‌ها نیز سعی گردید تا انتخاب موضوع محوری بیشتر بر اساس کلمات کلیدی باشند که مقدار ضریب مرکزیت بیشتری دارند (جدول شماره ۶).

چگالی شبکه بیانگر آن است که چه میزان ارتباط میان گره‌های یک شبکه به یک شبکه کامل نزدیک بوده است. تراکم شبکه برای همکاری علمی میان اساتید پایین بوده و این موضوع بیانگر ارتباط کمتر اساتید با دیگر اساتید بوده است (تصویر شماره ۴).

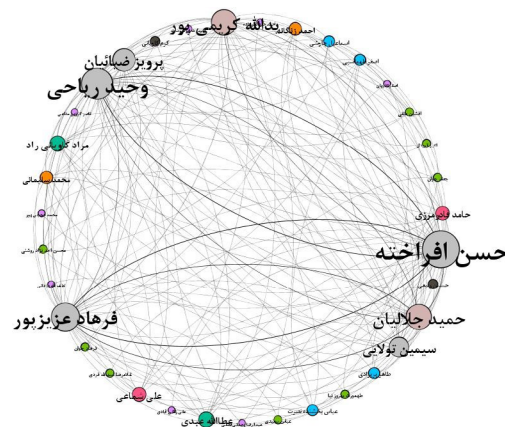
تحلیل هم‌رخدادی موضوع پایان‌نامه‌ها

کلمات کلیدی ارائه‌شده توسط نویسندگان نمایه‌ای از موضوع پایان‌نامه را ارائه می‌دهند. موضوع پایان‌نامه‌ها برحسب کلمات کلیدی بررسی شدند. ۳۵ کلیدواژه مهم پس از حذف واژگان تکراری، ترکیب مفاهیم عام و خاص به دست آمد، که این واژگان بیانگر موضوع روشنی بودند. توسعه پایدار، آثار و پیامدهای اجرای طرح در مناطق روستایی و تحولات روستایی سه کلیدواژه مهم در میان واژگان کلیدی پایان‌نامه‌ها بوده که بیشترین تکرار را در میان موضوعات پایان‌نامه‌ها داشته‌اند. افزون بر این، این واژگان بیشترین پیوند و ارتباط را با سایر واژگان کلیدی نیز داشته‌اند.

مهاجرت‌های روستایی و تحولات روستایی؛ سیاست‌های توسعه کیفیت زندگی؛ توزیع اعتبارات مالی، مخاطرات محیطی و توانمندسازی روستائیان و همچنین توسعه خدمات اجتماعی-روستایی موضوعات مشترکی هستند که بیشترین تطابق موضوعی را با چالش‌های جامعه روستایی داشته‌اند. باین حال توسعه شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی و موضوع مدیریت منابع آب و همچنین حفاظت از منابع طبیعی در مناطق روستایی از موضوعاتی هستند که هیچ‌یک از موضوعات پایان‌نامه‌ها به‌طور مستقیم در ارتباط با این چالش‌ها در مناطق روستایی نبوده است.

موضوع پایان‌نامه‌های موردنظر در ۷ خوشه تشکیل شده است که در این بخش به بررسی مشکلات و موانع توسعه روستایی و موضوع محوری پایان‌نامه‌ها پرداخته می‌شود. هدف از این مقایسه جهت‌گیری موضوع پایان‌نامه‌ها با چالش‌های توسعه در مناطق روستایی بوده که می‌تواند موضوعاتی را که کمتر موردتوجه قرار گرفته را شناسایی کند (جدول شماره ۷). در این بررسی به ماهیت موضوع چالش‌ها و موضوع پایان‌نامه‌ها توجه گردید.

بررسی فعالیت‌های کشاورزی؛ مسکن روستایی؛ پیوندها و روابط روستایی - شهری و توسعه روستاهای پیرامون شهر؛

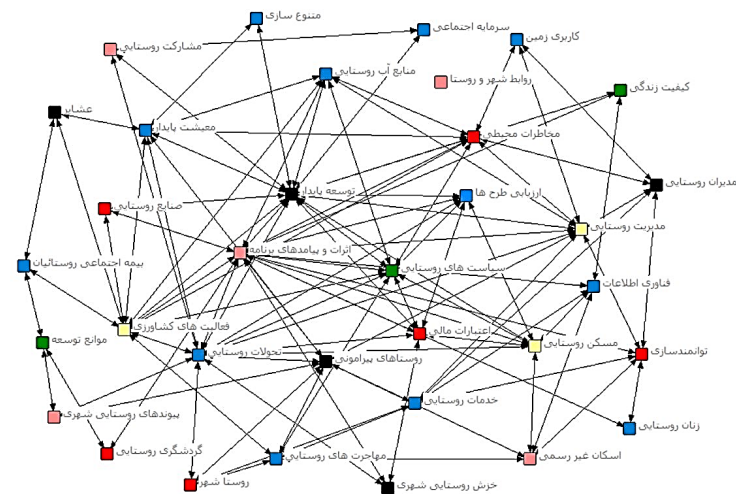
تصویر ۴. شبکه همکاری‌های علمی میان اساتید گروه برنامه‌ریزی روستایی بر اساس شاخص مرکزیت بینایی. فصلنامه پژوهش‌های روستایی منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۵. واژگان کلیدی پایان‌نامه‌های جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بر اساس شاخص‌های مرکزیت.

رتبه	مرکزیت درجه	مرکزیت بینایی	بردار ویژه
۱	توسعه پایدار	توسعه پایدار	توسعه پایدار
۲	آثار و پیامدهای برنامه	آثار و پیامدهای برنامه	آثار و پیامدهای برنامه
۳	تحولات روستایی	تحولات روستایی	تحولات روستایی
۴	سیاست‌های روستایی	کشاورزی	سیاست‌های روستایی
۵	کشاورزی	خدمات روستایی	کشاورزی
۶	روستاهای پیرامونی	مدیریت روستایی	مدیریت روستایی
۷	مدیریت روستایی	گردشگری روستایی	مخاطرات محیطی
۸	مسکن روستایی	روستاهای پیرامونی	منابع آب روستایی
۹	اعتبارات مالی	مخاطرات محیطی	مسکن روستایی
۱۰	خدمات روستایی	معیشت پایدار	اعتبارات مالی
۱۱	مخاطرات محیطی	مهاجرت‌های روستایی	ارزیابی طرح‌ها
۱۲	معیشت پایدار	توانمندسازی	معیشت پایدار
۱۳	منابع آب روستایی	سیاست‌های روستایی	روستاهای پیرامونی
۱۴	ارزیابی طرح‌ها	پیوندهای روستایی شهری	مهاجرت‌های روستایی
۱۵	مدیران روستایی	مسکن روستایی	صنایع روستایی
چگالی شبکه: ۰/۱۷۶		تعداد گره: ۳۵	تعداد پیوند: ۲۱۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

خوشه	کلمات کلیدی (ضریب مرکزیت)	موضوع محوری
اول	آثار و پیامدهای برنامه (۰/۱۵۴) - پیوندهای روستایی شهری (۰/۷۸۸) - اسکان غیررسمی (۰/۵۵۶) - قابلیت‌های روستایی (۰/۱۲۵) - مشارکت روستایی (۰/۱۱۴) - روابط شهر و روستا (۰/۶۵۱) - ساماندهی فضایی (۰/۳۲۸)	پیوندها و روابط روستایی - شهری و ساماندهی ساکنین غیررسمی
دوم	ارزیابی طرح‌ها (۰/۶۹۸) - معیشت پایدار (۰/۴۵۱) - خدمات روستایی (۰/۴۴۴) - کاربری زمین (۰/۱۲۱) - سرمایه اجتماعی (۰/۲۳۵) - بیمه اجتماعی روستائیان (۰/۳۲۱)	ارزیابی توسعه خدمات اجتماعی و اقتصادی در مناطق روستایی
سوم	روستا شهر (۰/۳۲۱) - توانمندسازی (۰/۵۰۱) - مخاطرات محیطی (۰/۴۵۰) - صنایع روستایی (۰/۲۹۱) - اعتبارات مالی (۰/۷۰۱) - گردشگری روستایی (۰/۴۰۰)	توزیع اعتبارات مالی و توانمندسازی ساکنین در برابر مخاطرات
چهارم	متنوع سازی (۰/۱۲۸) - فناوری اطلاعات (۰/۰۰۸) - تحولات روستایی (۰/۳۳۵) - مهاجرت‌های روستایی (۰/۵۴۳) - زنان روستایی (۰/۰۱۲) - منابع آب روستایی (۰/۲۳۱)	مهاجرت‌های ساکنین و تحولات روستایی
پنجم	توسعه پایدار (۰/۹۴۳) - خزش روستایی شهری (۰/۶۵۳) - عشایر (۰/۱۲۱) - مدیران روستایی (۰/۲۵۷) - روستاهای پیرامونی (۰/۵۵۱)	خزش روستایی شهری و توسعه در روستاهای پیرامون شهر
ششم	سیاست‌های روستایی (۰/۷۴۳) - کیفیت زندگی (۰/۱۱۴) - موانع توسعه (۰/۰۸۶)	سیاست‌های توسعه کیفیت زندگی
هفتم	مسکن روستایی (۰/۶۵۷) - فعالیت‌های کشاورزی (۰/۵۵۶) - مدیریت روستایی (۰/۴۵۷)	مساکن روستایی و مدیریت فعالیت‌های کشاورزی

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۷. قیاس چالش‌ها و موانع توسعه روستایی و موضوع پایان‌نامه‌های جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی.

ابعاد	چالش‌ها و موانع توسعه روستایی	موضوع محوری	موضوع مرکزی پایان‌نامه‌ها
اقتصادی	کاهش سهم اشتغال در بخش کشاورزی	بازآفرینی و تجدید حیات روستایی	مدیریت فعالیت‌های کشاورزی
	کاهش جذابیت فعالیت‌های کشاورزی		
	پایین بودن نرخ قیمت تضمینی محصولات به شاخص دستمزد نیروی کار		
	حاشیه بازار و کاهش سهم تولیدکننده از قیمت نهایی محصول		
اجتماعی فرهنگی	بالا بودن درصد تغییرات قیمت کالاها و خدمات مصرفی	عدالت اقتصادی	مسکن روستایی
	کاهش اندک نرخ بیکاری		
	افزایش میزان مطالبات معوق بانکی از کشاورزان و روستائیان		
	افزایش نابرابری‌های اقتصادی میان جامعه روستایی و شهری		
کالبدی	کاهش مالکیت شخصی در محل سکونت و افزایش اجاره‌نشینی	سیاست‌های توسعه و کنترل جمعیت	سیاست‌های توسعه کیفیت زندگی
	کاهش نرخ رشد جمعیت (نرخ منفی)		
	کاهش بعد خانوار		
	مهاجرت از روستاها و کاهش سهم روستا به‌عنوان مقصد مهاجرین		
زیست‌محیطی	افزایش میانگین سنی جمعیت و پیر شدن جمعیت	زیست‌پذیری و کیفیت زندگی	توسعه اکولوژیک روستا
	کاهش ازدواج و ادامه روند طلاق		
	افزایش نرخ بی‌سوادی		
	کاهش امنیت غذایی پایدار		
زیست‌محیطی	کاهش کیفیت سبذ غذایی	ساماندهی بافت کالبدی روستا	ارزیابی توسعه خدمات اجتماعی و اقتصادی
	افزایش مصرف دخانیات		
	آسیب‌پذیری مسکن روستایی در برابر مخاطرات طبیعی		
	توسعه بافت‌های (معماری) شهری در مناطق روستایی		
زیست‌محیطی	تغییر غیراصولی کاربری‌های روستایی	مدیریت فعالیت‌های کشاورزی	مدیریت فعالیت‌های کشاورزی
	فرسودگی بسیاری از زیرساخت‌های روستایی		
	زهکشی معابر و جمع‌آوری آب‌های سطحی		
	تخریب زمین‌های کشاورزی		
زیست‌محیطی	آلودگی منابع طبیعی از جمله منابع آب	توسعه اکولوژیک روستا	مدیریت فعالیت‌های کشاورزی
	تخریب مناطق و منابع طبیعی حافظت شده		
	دفع مناسب پسماندها و فاضلاب‌های روستایی		
	عدم تناسب فعالیت‌های اقتصادی با توان اکولوژیک روستا		
زیست‌محیطی	بحران آب در مصارف کشاورزی و مصرف روستائیان	توسعه اکولوژیک روستا	مدیریت فعالیت‌های کشاورزی

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی آن به پیاده‌سازی راهبردهای آن نیز مبادرت نماید. اما موضوع دیگری که در بعد زیست‌محیطی توسعه پایدار قرار دارد و در مطالعات موردبررسی نیز موردتوجه نبوده است، حفظ پایداری منابع طبیعی و به‌خصوص منابع آب است. پیرا^{۱۳} و همکاران (۲۰۰۹) بیان می‌دارند که آب یکی از مهم‌ترین مشکلات پیش‌رو در سراسر مناطق جهان در قرن ۲۱ بوده و بنا بر اظهار اشرف واقفی و همکاران (۲۰۱۴) و تاجری مقدم و همکاران (۲۰۲۰)، موجودی منابع آب در مناطق کشورمان نیز به دلیل افزایش تقاضا و استفاده از آب کاهش یافته است. این تحقیقات گویای یک موضوع مهم در جهت حفظ بیش‌ازپیش منابع آب و استفاده بهینه از سایر منابع طبیعی در فعالیت‌های اقتصادی ازجمله کشاورزی در مناطق روستایی است. ارائه راهکارهای مدیریتی در حفظ منابع آب و بررسی‌هایی که به سازگاری و کاهش پیامدهای منفی کمبود آب در مناطق روستایی بپردازند، مهم خواهد بود. اما موضوع پایانی در ارتباط با بعد اجتماعی- فرهنگی توسعه پایدار است. مهاجرت و پیری (سالمندی) جمعیت در مناطق روستایی کشورمان یک بررسی مهم و تأثیرگذار در نظام اقتصادی کشورمان از جنبه کاهش توان تولید و از جنبه منفعت هزینه برای توسعه خدمات اجتماعی و درمانی در مناطق روستایی است. بررسی موضوع مزبور نیز زمانی اهمیت می‌یابد که ساکنان مناطق روستایی در کشورمان به‌عنوان حافظان باورها، سنت‌ها و فرهنگ هستند. بنابراین این موضوع نیز یکی از موضوعات مهم در مطالعات جغرافیایی و به‌خصوص در تسریع بخشیدن به ابعاد و اهداف توسعه پایدار است (تصویر شماره ۷).

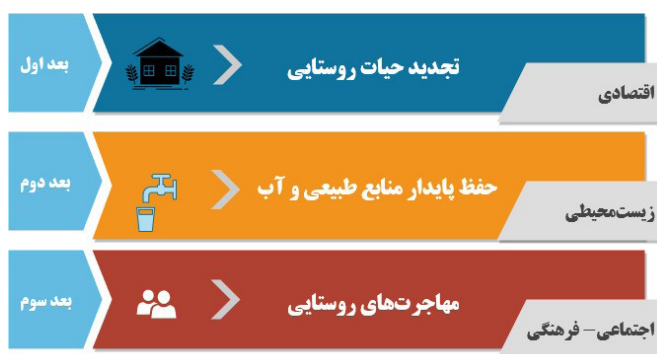
تشکر و قدردانی

نویسندگان مراتب سپاسگزاری را از همکاران محترم کتابخانه مرکزی دانشگاه خوارزمی (واحد کرج) برای آماده‌سازی و ارائه اطلاعات تحقیق اعلام می‌دارند.

بنا به اظهار نویسنده مسئول، مقاله حامی مالی نداشته است.

12. Pereira

«جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی» یکی از گرایش‌های تحصیلی رشته جغرافیا بوده که به‌طور خاص، روستا و مطالعات مرتبط به آن را موردتوجه قرار می‌دهد. هدف مطالعه در این رشته تحصیلی، شناخت نیازهای جامعه روستایی و سعی در برآورده نمودن این نیازها است که طبیعتاً جهت‌گیری درست این اهداف در مطالعات علمی و دانشگاهی می‌تواند بخش بزرگی از چالش‌های این مناطق را رفع کند. اکنون مباحث و مفاهیم مرتبط با توسعه پایدار باتوجه‌به گسترش نظری و روش‌شناسی در متن روند مطالعات روستایی به‌صورت یک موضوع غالب در مناطق روستایی کشورمان درآمده است. توسعه پایدار در مناطق روستایی دربرگیرنده رشد پایدار جوامع روستایی به‌صورتی توانمند در تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی است. فعلی و همکاران (۲۰۱۱) بیان می‌دارند که ادبیات توسعه پایدار در کشورمان به‌رغم توجه به آن در برنامه‌های روستایی، با مشکلات و کاستی‌های بسیاری روبه‌رو است. موضوع توسعه پایدار در پایان‌نامه‌های جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی نیز به‌عنوان موضوع اصلی موردتوجه قرار گرفته ولی موضوع موردبحث کمتر توجه شدن به بخشی از موضوعات اصلی در ابعاد آن است. موضوع نخست، تجدید حیات روستایی که بیشتر از جنبه جذابیت‌ها و کاهش نابرابری‌های اقتصادی میان مناطق شهری و روستایی مطرح است. بخش بیشتری از جمعیت در مناطق روستایی کشورمان به فعالیت‌های کشاورزی می‌پردازند و توجه و اتخاذ راهبردهای حفظ و توسعه آن می‌تواند موجب کاهش سطح نابرابری و توسعه شاخص‌های اقتصادی در مقایسه با مناطق شهری گردد. کریم و طولابی‌نژاد (۲۰۲۲) توسعه کشاورزی را به‌عنوان پایه‌های اصلی برای تجدید حیات روستاها و لازمه آن را اتخاذ راهبردهای نوسازی و بازسازی آن می‌دانند بنابراین موضوع تجدید حیات روستایی با تکیه بر توان‌های توسعه کشاورزی و درک عوامل و استراتژی‌های کلیدی برای آن می‌تواند موضوع مناسبی برای بررسی باشد که باید مطالعات روستایی ضمن

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۷. موضوع‌های کمتر موردتوجه در پایان‌نامه‌های موردبررسی بر اساس ابعاد اصلی توسعه پایدار. منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

References

- Abbasi, A., Hossain, L., & Leydesdorff, L. (2012). Betweenness centrality as a driver of preferential attachment in the evolution of research collaboration networks. *Journal of Informetrics*, 6(3), 403- 412. (In Persian)
- Aliyu, Y., & Abba, T. (2009). Analytical study of master of library science dissertations at the University of Maiduguri, Nigeria. *Library Philosophy and Practice*, 24- 40.
- Ashraf Vaghefi, S., Mousavi, S., Abbaspour, K., Srinivasan, R., & Yang, H. (2014). Analyses of the impact of climate change on water resources components, drought and wheat yield in semiarid regions: Karkheh River Basin in Iran. *Hydrological processes*, 28(4), 2018-2032. (In Persian)
- Asogwa, V. C., Wombo, A. D., & Ugwuoke, C. U. (2014). Challenges and coping strategies adopted by postgraduate students of agricultural education in thesis writing in Nigerian universities. *American Journal of Operations Research*, 2014.
- Bae, J., Chung, Y., & Ko, H. (2021). Analysis of efficiency in public research activities in terms of knowledge spillover: focusing on earthquake R&D accomplishments. *Natural Hazards*, 1- 16.
- Baffoe, G. (2020). Rural-urban studies: A macro analyses of the scholarship terrain', *Habitat International*. Elsevier, 98, 102156.
- Bornmann, L. (2015). Alternative metrics in scientometrics: A meta-analysis of research into three altmetrics. *Scientometrics*, 103(3), 1123- 1144.
- Chiu, W. T., & Ho, Y. S. (2007). Bibliometric analysis of tsunami research. *Scientometrics*, 73(1), 3-17.
- Claudius, K. S. (2016). Challenges of writing theses and dissertation among postgraduate student in Tanzanian higher learning institutions. *International Journal of Research Studies in Education*, 5(3), 71- 80.
- Cyranoski, D., Gilbert, N., Ledford, H., Nayar, A., & Yahia, M. (2011). 'Education: the PhD factory', *Nature news*. Nature Publishing Group, 472(7343), 276-279.
- Ebrahimniya, V., Habibi, S. S., Hosseini Rezaei, S. R. (2021). Analysis of Master Theses in Urban and Regional Planning at Shahid Beheshti University (2016-2017) from the Perspective of Scientometrics and Its Comparison with Challenges Related to this Field in Iran, *Scientific Research Journal*, Azadeh Published Articles, 2021. (In Persian)
- Ellegaard, O., & Wallin, J. A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact?, *Scientometrics*. Springer, 105(3), 1809- 1831.
- Emmer, A. (2018). GLOFs in the WOS: Bibliometrics, geographies and global trends of research on glacial lake outburst floods (Web of Science, 1979-2016), *Natural Hazards and Earth System Sciences*. Copernicus GmbH, 18(3), 813- 827.
- Feli, S., Siddiqui, H., Pezeshki Rad, Gh., Mirzaei, A. (2011). Challenges of Rural Communities in Iran to Achieve Sustainable Development. *Journal of Rural and Development*, 13(4), 97-128. (In Persian)
- Firoozabadi, S. A., Piri, S., Hosseini, S. R. Salmanvandi, S. (2014). A Study of Master's and Doctoral Theses in Fields Related to Rural Issues at the University of Tehran (2000-2011), *Rural-Urban Local Development (Rural Development)*, 5(1), 88- 67. (In Persian)
- Gall, M., Nguyen, K. H., & Cutter, S. L. (2015). Integrated research on disaster risk: Is it really integrated?, *International journal of disaster risk reduction*. Elsevier, 12, 255- 267.
- Gould, J. (2015). How to build a better PhD, *Nature News*, 528(7580), 22.
- Han, Y. J., & Park, Y. (2006). Patent network analysis of inter-industrial knowledge flows: The case of Korea between traditional and emerging industries. *World Patent Information*, 28(3), 235-247.
- Huang, Y., Li, F., & Xie, H. (2020). A scientometrics review on farmland abandonment research. *Land. Multidisciplinary Digital Publishing Institute*, 9(8), 263.
- Karim, M. H., Toulabi Nejad, M. (2022). Agricultural Revitalization Strategies for Rural Revitalization, *Journal of Space Economics and Rural Development*, 10(4), 17- 42. (In Persian)
- Krauss, J. (2007). Journal self-citation rates in ecological sciences. *Scientometrics*, 73(1), 79- 89.
- Liu, W., Hu, G., & Tang, L. (2018). Missing author address information in Web of Science – An explorative study, *Journal of Informetrics*. Elsevier, 12(3), 985- 997.
- Liu, X., Zhan, F. B., Hong, S., Niu, B., & Liu, Y. (2012). A bibliometric study of earthquake research: 1900-2010. *Scientometrics*, 92(3), 747- 765.
- Liu, Z. (2005). Visualizing the intellectual structure in urban studies: A journal co-citation analysis (1992-2002). *Scientometrics*, 62(3), 385- 402.
- Mao, G., Huang, N., Chen, L., & Wang, H. (2018). Research on biomass energy and environment from the past to the future: A bibliometric analysis, *Science of The Total Environment*. Elsevier, 635, 1081- 1090.
- Mauch, J., & Park, N. (2003). Guide to the successful thesis and dissertation: A handbook for students and faculty. CRC Press.
- Merigó, J. M., & Yang, J.-B. (2017). A bibliometric analysis of operations research and management science, *Omega*. Elsevier, 73, 37- 48.
- Mingers, J., & Leydesdorff, L. (2015). A review of theory and practice in scientometrics. *European journal of operational research*, 246(1), 1-19.
- Morichika, N., & Shibayama, S. (2016). Use of dissertation data in science policy research, *Scientometrics*. Springer, 108(1), 221-241.
- Niksirt, M., Badri, S. A. (2014). A Study of The Thematic Trends of Dissertations / Theses in Geography and Rural Planning (2000-2001), 55- 76. (In Persian)
- Nikzad, M., Jamali, H. R., & Hariri, N. (2011). Patterns of Iranian co-authorship networks in social sciences: A comparative study. *Library & information science research*, 33(4), 313-319. (In Persian)

- Pereira, L. S., Cordery, I., & Iacovides, I. (2009). *Coping with water scarcity: Addressing the challenges*. Springer Science & Business Media.
- Salgado-Orellana, N., de-Luna, E. B., & Gutiérrez-Braojos, C. (2021). A scientometric study of doctoral theses on the Roma in the Iberian Peninsula during the 1977- 2018 period. *Scientometrics*, 126(1), 437- 458.
- Salmi, N., Fadaei, G., Asareh, F. (2014). Application of Social Network Analysis Criteria in Bibliometric Evaluations, *Journal of Epistemology (Library and Information Science and Information Technology)*, 7(25), 81-88. (In Persian)
- Soheili, F., Asareh, F. (2012). A Study of the Density and Size of Social Network in the Co-Writing Network of Information Science Journals, *Iranian Journal of Science and Technology Studies*, 29(2), 351- 372. (In Persian)
- Soheili, F., Asareh, F. (2014). Concepts of Centrality and Density in Scientific and Social Networks, *National Library and Information Studies Studies*, 92-108. (In Persian)
- Stephan, P. (2012). *How economics shapes science*. Harvard University Press.
- Sudhier, K. G. P., & Kumar, V. D. (2010). Scientometric study of doctoral dissertations in biochemistry in the University of Kerala, India, *Library Philosophy & Practice*, pp. 1- 16.
- Sweileh, W. M., Huijter, H. A. S., Al-Jabi, S. W., Sa'ed, H. Z., & Sawalha, A. F. (2019). Nursing and midwifery research activity in Arab countries from 1950 to 2017. *BMC health services research*, 19(1), 1- 11.
- Tajeri Moghadam, M., Raheli, H., Zarifian, S., & Yazdanpanah, M. (2020). The power of the health belief model (HBM) to predict water demand management: A case study of farmers' water conservation in Iran. *Journal of environmental management*, 263, 110388. (In Persian)
- Wang, B., Pan, S. Y., Ke, R. Y., Wang, K., & Wei, Y. M. (2014). An overview of climate change vulnerability: a bibliometric analysis based on Web of Science database. *Natural hazards*, 74(3), 1649- 1666.
- Wang, H., Fu, Z., Lu, W., Zhao, Y., & Hao, R. (2019). Research on sulfur oxides and nitric oxides released from coal-fired flue gas and vehicle exhaust: a bibliometric analysis. *Environmental Science and Pollution Research*, 26(17), 17821- 17833.
- Yang, S., Yuan, Q., & Dong, J. (2020). Are Scientometrics, Informetrics, and Bibliometrics Different?. *Data Science and Informetrics*, 1(01), 50.
- Zhang, H., Huang, M., Qing, X., Li, G., & Tian, C. (2017). Bibliometric analysis of global remote sensing research during 2010-2015. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 6(11), 332.
- Zhang, W., Qian, W., & Ho, Y.-S. (2009). A bibliometric analysis of research related to ocean circulation', *Scientometrics. Akadémiai Kiadó, co-published with Springer Science+ Business Media BV ...*, 80(2), 305-316.
- Zhao, L., Tang, Z. Y., & Zou, X. (2019). Mapping the knowledge domain of smart-city research: A bibliometric and scientometric analysis. *Sustainability*, 11(23), 6648.
- Zolghadri, S. (2019). *Obstacles and Problems of Postgraduate Dissertation Writing for Zanjan University*, M.Sc. Thesis, Department of Information Management (Information Science and Epistemology), Faculty of Literature and Humanities, Qom University. (In Persian)